Maja Gergorić 0000-0002-6030-8715

Tanja Vučković Juroš 0000-0001-6186-883X

Od mijenjanja srca do promjene zakona. Mobilizacija i poruke Hoda za život

- **U Hodu za život još uvijek dominira poruka „za život", oblikovana jezikom ljudskih prava.**
- **Kako bi zadobio podršku šire javnosti, Hod za život najprije je zagovarao osvješćivanje, a tek potom veće restrikcije i promjene zakona koji omogućuje prekid trudnoće na zahtjev.**
- **Socijalna dimenzija zauzima važno mjesto u porukama Hoda za život, ponajprije kroz zahtjeve za državnom intervencijom.**
- **Posljednjih godina jača okvir „za ženu", temeljen na paternalističkom prikazu žena kao žrtava prisile i neznanja.**

M. Gergorić
Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada
maja.gergoric@pravo.unizg.hr

T. Vučković Juroš
Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet
tvuckovi@ffzg.unizg.hr

© 2026. M. Gergorić i T. Vučković Juroš. Licencirano pod CC BY-NC-ND 4.0.
https://doi.org/10.17234/9789533793436.07

Uvod

U lipnju 2013. godine, u jeku kampanje za ustavnu definiciju braka kao zajednice žene i muškarca, U Večernjem listu objavljen je tekst o, kako ih je opisao naslov, „vođama konzervativne revolucije". U tekstu je novinar za dvojicu njih, Vicu Johna Batarelu i Stephena Bartulicu, napomenuo da su donijeli „aktivizam iz Novog svijeta" (Ćurić, 2013). Treći „vođa", Krešimir Miletić, u tom tekstu najavljuje da „treba otvoriti raspravu o svim bitnim pitanjima u društvu pa i o zakonu o abortusu koji je donesen u komunizmu". Četvrta je bila Željka Markić, predsjednica udruge U ime obitelji, koja je ne samo inicirala bračni referendum, nego je tri godine kasnije zatražila ocjenu ustavnosti Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece iz 1978. godine (Ustavni sud Republike Hrvatske, 2017). Iako je taj pravni pokušaj bio neuspješan, te 2016. godine je Markić, po uzoru na Marš za život koji se u SAD-u održava od 1974. godine, organizirala u Zagrebu prvi „Hod za život, obitelj i Hrvatsku". Time je, kako je to opisao Vice John Batarelo, započela kampanja „senzibiliziranja javnosti" (G.K., 2016.).

Na prvim se Hodovima nije izričito tražila zakonska zabrana pobačaja. „Mi ovdje nismo došli da mijenjamo taj zakon, mi smo ovdje došli da mijenjamo vaša srca", moglo se čuti s pozornice Hoda u Zadru još 2023. godine (članak 34 u Dodatku A). No, zakonska zaštita života spominjala se i ranijih godina, primjerice 2022. godine kad je i slogan Hoda bio „Život je zakon" i otkad se hoda „za zakonsku i svaku drugu zaštitu nerođenog djeteta" (članak 30 u Dodatku A). Izričiti zahtjevi za donošenjem novog zakona jasnije se artikuliraju 2023. godine, a nedvosmisleno i snažno od 2024., a pogotovo 2025. godine kad Markić prognozira da „uskoro ćemo živjeti u Hrvatskoj koja će zakonom štititi ljudski život od njegovog početka, od začeća do prirodne smrti" (članak 69 u Dodatku A).

Cilj je ovog poglavlja, analizom okvira Hoda za život između 2016. i 2025. godine, prikazati kako se razvijala kampanja mobiliziranja javnosti protiv pobačaja i za promjenu njegove zakonske regulative. Naš je glavni nalaz i argument ovog poglavlja da se tijekom tog razdoblja postupno i strateški artikulira agenda za promjenu zakona koji omogućuje pobačaj na zahtjev. To predstavlja širi sklop unutar kojeg treba razumjeti razvoj poruka Hoda za život, od njegove pojave u Hrvatskoj do danas.

U kontekstu neuspjeha ranijih mobilizacija protiv pobačaja, političkim lobiranjem u devedesetima i ustavnim putem prije deset godina (Vučković Juroš i Gergorić, 2026), hrvatski je pokret protiv pobačaja kroz Hod za život – kao svoju središnju aktivnost usmjerenu prema „senzibiliziranju" i mobilizaciji šire javnosti – pokušao promijeniti srca kako bi promijenio zakon. Kako ćemo pokazati u poglavlju, u tome je bila ključna nadopuna središnje poruke pokreta „za život" porukama kojima se pokret protiv pobačaja također prikazuje i kao pokret čiji su ciljevi u interesu žena̋, kao i snažna socijalna dimenzija kojom Hod za život hrvatskom kontekstu prilagođava poruke globalnog pokreta protiv pobačaja.

Od „za život" do „za život i za ženu"

Globalni pokret protiv pobačaja, u obliku u kojem je poznat danas, po mnogočemu je oblikovan zbivanjima koja su slijedila nakon presude Roe vs. Wade 1973. godine u SAD-u. Tom je presudom američki Vrhovni sud na federalnoj razini potvrdio da je protuustavno ženama zakonski priječiti pristup pobačaju u razdoblju prije održivosti fetusa (Penovic, 2024). Iako to nije potpuno jednako kao uključiti pravo na pobačaj u Ustav – što je primjerice učinila SFRJ stavkom o „slobodi odlučivanja o rađanju djece" 1974. godine (vidjeti Lovreković, u ovoj knjizi) – odluka Roe vs. Wade utjecala je i na kasnija zbivanja izvan SAD-a. Odluka označava početak suvremene rasprave o pobačaju (Munson, 2010) koja uključuje i formiranje onoga što danas razumijemo kao pokret protiv pobačaja, koji je otad kao svoju središnju poruku promovirao slogan „za život" (Rose, 2011). To je i danas središnja poruka globalnog pokreta protiv pobačaja.

„Za život" je nastao i kao reakcija na djelovanja aktivista za pravo na pobačaj koji su svoju glavnu poziciju temeljili na pravu ženâ na izbor. Na taj način, sukobljeni su interesi i zaštita ženâ naspram interesima i zaštiti fetusa (Rose, 2011; Trumpy, 2014), premda pravna regulacija pobačaja nije nužno utemeljena na shvaćanju pobačaja kao sukoba dvaju suprotstavljenih prava, nego na načelu ravnoteže između različitih ustavno zaštićenih vrijednosti (vidjeti Milić i Petričušić, u ovoj knjizi).

U analizama društvenih pokreta, središnja poruka pokreta za pobačaj, „za život", uobičajeno se naziva njegovim središnjim okvirom (engl. *frame*) (Trumpy, 2014). Konceptom „okvira" ističe se kako je riječ o sažetoj i upečatljivoj poruci kojom se sudionicima pokreta, kao i ostalim građanima koje se nastoji uvjeriti i privući na stranu pokreta, jasno sugerira koji treba biti glavni okvir shvaćanja problema i događaja oko kojih ili protiv kojih se trebaju mobilizirati (Snow i Benford, 1988). Okvirom „za život" poručuje se da je ishodište borbe život fetusa, odnosno „nerođenog djeteta", što ga je potrebno zaštititi po svaku cijenu, uključujući i od ženâ koje ga žele pobaciti (Rose, 2011). Ovo je, prije svega, moralna pozicija: život (od začeća) je apsolutna vrijednost. Bilo da ta vrijednost proizlazi iz religijskih učenja ili iz nekog drugog izvorišta, to je fundamentalni temelj okvira „za život", čak i usprkos tome što se u pokretu protiv pobačaja često koristi „pravo na život". Ovdje „pravo" ne proizlazi iz ljudskopravne, nego iz moralne perspektive (Rose, 2011). To se vidi i iz objašnjenja samih aktera pokreta, kako američkih (Trumpy, 2014), tako i hrvatskih (vidjeti Tranfić i Dergić, u ovoj knjizi). Dakle, moralnost čini ono što istraživači društvenih pokreta nazivaju nadređeni okvir (engl. *master frame*): riječ je o širem kulturnom ključu ili logici koja poruci daje legitimitet (Snow i Benford, 1992), bez obzira na to bila ta poruka artikulirana eksplicitno moralnim rječnikom ili ne.

Nakon desetljeća neuspjeha da se ukine Roe vs. Wade, neki su akteri pokreta za pobačaj, ponajprije okupljeni oko Elliot instituta, sredinom osamdesetih prošlog stoljeća počeli promovirati novu poruku prema kojoj je pobačaj štetan za žene, pa su se aktivnosti usmjerene protiv pobačaja predstavljale kao aktivnosti zaštite ženâ (Rose, 2011). Time se nastojala neutralizirati ključna podjela po kojoj je pokret protiv pobačaja zastupao interese fetusa, a njihovi protivnici interese ženâ. Umjesto toga, i interesi ženâ sada su uklopljeni u djelovanje pokreta protiv pobačaja čime se očekivalo privući novu publiku i aktere pokreta. U počecima, ta je nova „za žene" poruka doživjela otpor od većine starih aktera koji

nisu bili spremni odvratiti pozornost s moralnog centra koji je predstavljao okvir „za život" (Rose, 2011; Trumpy, 2014). No, sredinom 2000-ih i pogotovo 2010-ih to se počelo mijenjati i unutar pokreta je u sve većoj mjeri okvir „za žene" prihvaćen kao proširenje okvira (engl. *frame extension*) (Trumpy, 2014). Ključno za privlačenje šire publike, okvir „za žene" je u pokret uključio dva nova kulturna ključa (tj. nadređena okvira) iz kojih je proizlazila uvjerljivost i legitimitet njegovih poruka: ljudska prava i znanost. Jedan važan element okvira „za žene" tako se temeljio na pravu ženâ da svoje odluke donesu slobodno od prisile koja je, u američkom kontekstu, formulirana kao prisila partnera, roditelja i „industrije pobačaja" (Rose, 2011; Trumpy, 2014). Drugi se element pak temeljio na pseudoznanstvenim tvrdnjama koje su povezivale pobačaj s mnoštvom negativnih zdravstvenih posljedica, od depresije i anksioznosti do raka dojki (Rose, 2011; Trumpy, 2014).

Tijekom 2010-ih u SAD-u dolazi do sve većeg korištenja okvira „za žene" od strane političara koji ga kontinuirano počinju uključivati u zakonske pokušaje restrikcija ili zabrane pobačaja (Roberti, 2021). Konačno, 2022. godine, gotovo 50 godina od Roe vs. Wade, američki pokret protiv pobačaja dočekao je svoj krunski uspjeh: Ustavni sud je odlukom Dobbs vs. Jackson Women's Health Organization ukinuo federalnu zaštitu pobačaja (Penovic, 2024). Nema sumnje da je tom ishodu pridonio veliki broj faktora, no jedan od njih bila je i ta važna promjena poruke u „za život i za ženu". Kao što po prvi put pokazuju podaci predstavljeni u ovom poglavlju, ta je poruka bila sastavni dio Hoda za život u Hrvatskoj od samih njegovih početaka sredinom 2010-ih godina.

Prilagodbe nacionalnim kontekstima i hrvatski pokret protiv pobačaja

Za razliku od Srbije, Slovenije i sadašnje Sjeverne Makedonije, novi hrvatski Ustav iz 1990. godine nije zadržao stavku o „slobodi odlučivanja o rađanju djece", iako je Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece iz 1978. još uvijek na snazi. U hrvatskom pokretu protiv pobačaja koji se oblikovao tijekom 1990-ih, snažno potpomognut Katoličkom crkvom, središnju je ulogu nosio okvir „za život" (Cerjan-Letica, 1997). No, izvan američkog konteksta, taj su okvir nerijetko dopunjavali i drugi, prilagođeni poje-

dinim nacionalnim kontekstima. U Njemačkoj, primjerice, Ferree i sur. (2002a, 2002b) identificiraju okvir odgovornosti države, bilo da je riječ o zaštiti fetusa od začeća ili pružanju zaštite trudnoj ženi koja se nalazi u teškim okolnostima, kao važan element rasprava o pobačaju. Nasuprot tome, odgovornost države da intervenira puno je manje prijemčiv okvir u SAD-u (Ferree i sur., 2002a, 2002b). U Hrvatskoj 1990-ih lokalne prilagodbe i nadopune „za život" poruka nisu išle u smjeru odgovornosti države (iako će, kao što se vidi iz naših rezultata, u tom smjeru ići kasnije). Umjesto toga, očekivano u kontekstu ratnih zbivanja i izgradnje nacionalne države, neki su akteri, poput poznatog Don Ante Bakovića i Antuna Lisca iz Ustanove za zdravstvenu skrb Pro Vita – po etnonacionalističkom ključu – u pobačaju vidjeli ubijanje *hrvatske* nerođene djece (Cerjan-Letica, 1997). Ipak, to je ostao manjinski okvir koji je kasnije uglavnom bio napušten (Tranfić, 2025). Fokus pokreta ostaje na „za život" porukama, no sami napori usmjereni protiv zabrane ili restrikcije pobačaja (osim kroz neformalne opstrukcije i priziv savjesti) bili su uglavnom neuspješni (Vučković Juroš i Gergorić, 2026).

U tom je smislu znakovit skandal koji je izbio kad je arhetipski američki „za život" dokumentarac *Tihi vrisak* iz 1984. godine prikazan 2004. godine u jednoj zagrebačkoj školi. Taj je događaj potaknuo 2005. i 2006. godine rasprave o uvođenju seksualnog odgoja. U tom se kontekstu 2006. pojavila „udruga zabrinutih roditelja", danas poznatija kao prva hrvatska antirodna udruga, GROZD – Glas roditelja za djecu (Bijelić, 2008; Hodžić i Štulhofer, 2017). Ono što odlikuje antirodne aktere i mobilizacije jest da uobičajene religijsko-konzervativne ciljeve, poput protivljenja seksualnom odgoju i LGBT+ i reproduktivnim pravima, promoviraju kroz poruke koje moralnost stavljaju sa strane, a umjesto toga naglašavaju ljudska prava i pseudoznanstvene argumente (Paternotte i Kuhar, 2017; Vuckovic Juros i sur., 2020). Dakle, riječ je o posve istim kulturnim ključevima (odnosno, nadređenim okvirima) koji u gotovo isto vrijeme – sredina 2000-ih i 2010-ih – dobivaju na snazi u mobilizacijama američkog pokreta protiv pobačaja.

U Hrvatskoj se tada, u tom ranom razdoblju antirodnih mobilizacija, nije krenulo izravno protiv pobačaja, nego su prve napadnute „lakše" mete, poput seksualnog odgoja i LGBT+ manjina, što je kulminiralo referendumom o braku iz 2013. godine (Vučković Juroš i Gergorić, 2026). Ta je važna pobjeda antirodnog pokreta otvorila prostor za obnovu napada na pobačaj, kroz niz raznovrsnih aktivnosti, od kojih je jedna i Hod za život, hrvatska inačica američkog Marša za život.

Hod za život

Prvi Marš za život organiziran je 1974. u SAD-u, godinu dana nakon Roe vs. Wade presude. Prosvjed, kao i kasnije osnovana istoimena organizacija, nastaju u kontekstu rastućeg nezadovoljstva i razlika unutar tada glavne udruge protiv pobačaja, Nacionalnog odbora za pravo na život (NRLC). NRLC je izvorno nastao poslije Roe vs. Wade presude, organiziranjem udruga protiv liberalizacije pobačaja koje je prije toga financirala Katolička crkva. Nastankom NRLC-a dolazi do strateškog i eksplicitnog odvajanja od Katoličke crkve, unatoč nasljeđivanju njezine infrastrukture i kadrova (Munson, 2010). Ipak, za pokretačicu Marša, Nellie Gray, prijedlozi NRLC-a o ustavnom amandmanu za zaštitu fetusa nisu išli dovoljno daleko u zaštiti „nerođene djece". Potaknuta uspjehom prvog marša, Gray osniva organizaciju Marš za život i zagovara uvođenje ustavnog amandmana o zaštiti ljudskog života kojim bi se zabranili svi pobačaji, čak i kad je život majke u opasnosti (Ziegler, 2015). Unatoč presudi Dobbs vs. Jackson Women's Health Organization 2022. godine koja ukida Roe vs. Wade, Marš za život nastavlja s godišnjim prosvjedom te zagovaranjem daljnjih, još rigidnijih, zakonodavnih promjena.

Marš se neprekidno organizira od 1974. godine, no nije ostvario širok međunarodni doseg, što se, po izvješću Kršćanske mreže Europa, tek posljednjih godina počelo mijenjati (CNE.news, 2024). Točnih podataka o broju država u kojima je organiziran Marš nema, iako se mogu pronaći brojke od nešto više od dvadesetak zemalja globalno (International, 2024), ne računajući američke federalne države, pa do 36 zemalja samo u Europi (CNE.news, 2024). Brojanje otežava i to što ova posljednja brojke uključuje sve skupove „za život", a ne samo one koji su inačica Marša za život, a i to što se inačice marša u nekim zemljama nisu nužno dogodile više od jednom. No, hrvatski se Hod za život nedvojbeno ubraja među njih i smatra se uspješnim primjerom, s najavom održavanja u 20 gradova u 2026. godini, kad pišemo ovo poglavlje.

Prvi put ga je organizirala, 2016. godine, antirodna organizacija U ime obitelji čija je izvršna direktorica, Željka Markić, i danas nacionalna koordinatorica kampanje. S iznimkom 2020. godine, broj gradova u kojima se održava Hod za život od 2016. je godine kontinuirano rastao (vidi Tablicu 1). Hrvatska inačica preuzima logiku Marša, no uvodi i neke lokalne adaptacije. Najvidlji-

vija je razlika u imenu, gdje se hrvatska verzija naziva hodom, umjesto vjernije prevedeno – maršem. To je sukladno djelovanju hrvatskoga antirodnog pokreta koji je specifičan po izbjegavanju označavanja vlastitih aktivnosti kao prosvjednih, kako bi zvučale prihvatljivije i manje konfliktne. Stoga se ne maršira, nego hoda, i ne prosvjeduje se ispred bolnica i na trgovima, nego se kolektivno moli. Dodatno, nastoji se politički razgraničiti pojam marša od pojma hoda, pri čemu se marš povezuje s radničkim, feminističkim i kvir prosvjedima te percipira kao srbizam i pojam vezan uz razdoblje Jugoslavije. Naspram maršu stoji hod, koji se ideološki predstavlja kao neutralniji, manje radikalan i nasilan pojam, iako je riječ o istom prosvjednom obliku koji uključuje kretanje sudionika tijekom prosvjeda, a ne o statičnom prosvjedu.

Za razliku od druge najvidljivije i najdugotrajnije prosvjedne aktivnosti hrvatskog pokreta protiv pobačaja, 40 dana za život, Hod za život koristi sekularne okvire, osobito okvire ljudskih prava i odgovornosti socijalne skrbi kako bi okupili što širi broj podržavatelja (Vučković Juroš i Gergorić, 2026).

S druge strane, sličnost Hoda i Marša jest u istom cilju, zakonskoj promjeni, kao i u predstavljanju prosvjeda kao događaja koji nije isključivo katolički, odnosno vjerski. Iako se kroz prosvjed izražavaju zahtjevi (poput izmjene zakona), riječ je o „postmodernom maršu" gdje se kroz pozitivne emocije mijenjaju stavovi, oblikuju novi identiteti i povezuje religijsko i sekularno djelovanje unutar prosvjeda s ciljem osnaživanja kolektivnog identiteta (Tranfić i Gergorić, 2025).

O ovom istraživanju

Ovo se istraživanje temelji na kvalitativnoj analizi okvira Hoda za život u člancima Narod.hr-a između 2016. i 2025. godine. Odlučile smo se fokusirati na Narod.hr kao jedan od medija koje je antirodni pokret pokrenuo zbog nezadovoljstva načinom na koji je prikazivan u mainstream medijima i kojim su željeli postići vjernije prenošenje aktivnosti pokreta (Tranfić, 2024). Na taj način, analiziranjem okvira prenesenih u Narod.hr-u, ciljamo obuhvatiti poruke Hoda za život kojima antirodni akteri pridaju najviše pozornosti.

Izbor analize okvira (engl. *frame analysis*) kao metode kojom pristupamo porukama Hoda za život odražava naglasak te metode na strateškom oblikovanju značenja iza kojeg stoje društveni pokreti kao „organizatori mišljenja" (Ferree i sur., 2002b:13). Specifičnim strateškim uokvirivanjem svojih poruka, društveni pokreti nastoje usmjeriti njihovo razumijevanje u široj javnosti te raspravu svesti na onaj element koji je njima važan ili sporan. Dakle, za razliku od analize diskursa, koja se bavi procesima konstruiranja društvene stvarnosti kroz tekstove i diskurzivne prakse, analiza okvira istražuje kako se postojeće teme interpretiraju i predstavljaju kako bi se strateški utjecalo na percepcije publike, odnosno kako bi se mobilizirali pristaše i demobilizirali protivnici (Lindekilde, 2014).

Postoji više načina na koje se može pristupiti analizi okvira. Na primjer, Ferree i sur. (2002b) u svojoj sveobuhvatnoj analizi okvira o pobačaju kroz mnoštvo raznovrsnih izvora koji obuhvaćaju „za" i „protiv" pozicije tome pristupaju kroz kvantitativnu analizu hijerarhijski organiziranih okvira s naznačenim evaluativnim aspektima (pozitivno, negativno, neutralno). Neki drugi autori, pak, analizu okvira razvijaju kroz kvalitativne konceptualne kategorije: Gamson (1992), primjerice, u okvirima identificira elemente „nepravde", „djelovanja" i „identiteta", a Verloo (2005) „dijagnozu problema" i predloženo „rješenje". No, naš je pristup prilagođen tome da se fokusiramo samo na aktere protiv pobačaja te da naš izvor podataka čine fragmentirane poruke organizatora i sudionika kako ih prenosi njima blizak medijski portal. Takve je poruke teško konceptualno cjelovito analizirati na načine na koje to rade Gamson i Verloo, a također nema svrhe identificirati smjer evaluacije (svi su negativni prema pobačaju) ili okvire kvantificirati, osim isključivo ilustrativno, kako bi se orijentacijski označili razmjeri korištenja okvira.

Stoga je naša analiza okvira kvalitativna što znači da okvire identificiramo tematski, po ključnoj jedinici značenja koja taj okvir određuje u specifičnom iskazu artikuliranom na Hodu. Jedan iskaz tako može istodobno pripadati u više okvira čija su ključna značenja odvojena, iako mogu biti bliska ili se upravo njihovim spajanjem u isti iskaz želi sugerirati da su povezana. U skladu s time, kodiranju smo pristupile tako da smo kodirale sve prisutne okvire sadržane u istom iskazu. Zatim smo u prezentaciji rezultata, za analitičke potrebe, različite okvire – s različitim ključnim značenjima poruka – razdvojile, no u analizi se također referiramo na njihovu supojavnost i implikacije iste. Dodatno, zbog fragmentiranosti medijski prenesenih iskaza i supojavnosti različitih okvira, sve

okvire analiziramo na istoj razini, bez obzira na to što nisu svi artikulirani na istom stupnju apstrakcije. U analizi se ne bavimo odvojeno transverzalnim nadređenim okvirima (pr. moralnosti ili ljudskih prava), iako ih referiramo kako se pojavljuju kroz razne okvire.

Konačno, kako bismo provjerile i kako se ti okviri prenose u mainstream medijima, u analizu također uključujemo i prikaze okvira Hoda za život u četiri mainstream medijska izvora 2025. godine: na Index.hr-u, kao najposjećenijem online hrvatskom portalu, te na portalima koji također postoje i u tiskanoj inačici, 24sata (drugi najposjećeniji), Jutarnjem listu (četvrti najposjećeniji) i Večernjem listu (šesti najposjećeniji) (Newman i sur., 2025). Time obuhvaćamo profilno raznolike medijske izvore – od Večernjeg lista koji je najdesnije usmjeren od svih uključenih pa do 24sata koji je u najvećoj mjeri tabloidan izvor (Ivanuš, 2020). Kako se analiza mainstream medijskih izvora temelji samo na jednoj godini, ona nije usporediva s podacima Narod.hr-a. Ipak, u pitanju je godina koja dolazi nakon gotovo 10 godina Hoda za život te stoga omogućuje uvid u etablirane obrasce šire medijske prezentacije Hoda u ključnom vremenskom razdoblju u godini.

To ključno vremensko razdoblje, prema našoj procjeni, jest ono koje obuhvaća Hod u Zagrebu kao prvi i još uvijek središnji događaj Hoda. Stoga smo se pri uzorkovanju članaka koristile strategijom kritičnih diskurzivnih trenutaka (Chilton, 1987): gledale smo samo razdoblje 10 dana prije i 10 dana poslije datuma održavanja zagrebačkog Hoda za svaku godinu, s očekivanjem da ćemo na taj način obuhvatiti razdoblje kad se i u Narod.hr-u i u mainstream medijskim izvorima Hodu pridaje najviše pozornosti. U ponekim godinama ti su članci obuhvaćali i Hodove u drugim gradovima. Kad se to dogodilo, uključile smo ih u uzorak, no nismo uključivale članke o drugim gradovima osim u razdoblju kritičnih diskurzivnih trenutaka. Same smo članke identificirale pretraživanjem ključne fraze „Hod za život". Tu smo pretragu radile i na arhivima Narod.hr-a i drugih medijskih izvora i pretraživanjem tražilice Google s dodatnim označavanjem godine i izvora, kako bismo bile sigurne da smo identificirale sve relevantne članke. Dodatak A sadrži popis 74 članaka identificiranih u kritičnim diskurzivnim trenucima u Narod.hr-u između 2016. i 2025., a Dodatak B preostalih 17 članaka identificiranih u mainstream medijskim izvorima 2025. godine.

Na kraju, treba još jednom upozoriti da, iako u poglavlju izvještavamo i o frekvencijama identificiranih okvira, ti su podaci ilustrativni. Članci u istim godi-

nama učestalo ponavljaju iste govore i izjave s Hodova, tako da je tumačenju tih brojeva potrebno pristupiti s oprezom. No, koristimo ih bez obzira na to kako bismo orijentacijski naznačile postojeće trendove i kontekstualizirale okvire, čiji je opis i tumačenje glavni cilj ove analize. Naša se analiza usredotočuje na one okvire Hoda za život koji pripadaju političkoj struji pokreta protiv pobačaja (Munson, 2010), čiji je glavni cilj identificirani „problem" pobačaja riješiti političkim djelovanjem u konačnici usmjerenim prema promjeni zakona.

Okviri Hoda za život kroz njegove slogane

Tablica 1 prikazuje glavne slogane pod kojima se održavao hrvatski Hod za život od 2016. do 2025. godine. U prvoj godini taj slogan sadrži središnju poruku „za život", no dodatak „za obitelj i Hrvatsku" iznimno je bitan kao naslanjanje na uspjeh bračnog referenduma iz 2013. godine u kojem su upravo ti okviri bili ključni za dobivanje šire podrške, kao i za savezništvo s (radikalno) desnim političkim opcijama. Štoviše, važnost spajanja tih okvira očituje se kroz činjenicu da se i u svakom sljedećem Hodu, kao što smo to primijetile u izvještavanju Narod.hr-a, taj događaj učestalo opisuje kao „Hod za život, obitelj i Hrvatsku". Taj izraz svoje mjesto nalazi i na službenom logu (vidi sliku 1). No, službenim okvirima sljedećih 10 godina ipak dominira središnja poruka „za život" oblikovana jezikom ljudskih prava. Početkom 2020-ih također se mogu vidjeti naznake najavljivanja zahtjeva za državnom i društvenom intervencijom, a 2025. je dodana i vrlo ublažena inačica okvira zaštite žene. Ti okviri, ipak, ostaju na samoj površini poruka kojima Hod nastoji promijeniti najprije srca, a onda i zakone, a kojima se bavimo u sljedećoj sekciji.

Tablica 1: Slogani Hoda za život, 2016.–2025.

GODINA	SLOGAN	GRADOVI	GLAVNI OKVIR SLOGANA
2016.	Za život, obitelj i Hrvatsku	1	Za život + Za obitelj i Hrvatsku
2017.	Za temeljno ljudsko pravo – život	2	Za život
2018.	Sva ljudska prava počinju začećem	3	Za život
2019.	Zaštitimo najugroženiju manjinu u Hrvatskoj – nerođenu djecu	5	Za život
2020.	Za zaštitu svakoga ljudskog života – bez diskriminacije!	1*	Odgovornost države i društva
2021.	Za zaštitu svakog ljudskog života – bez diskriminacije!	7	
2022.	Život je zakon	10	Odgovornost države i društva
2023.	Ne zaustavljaj otkucaje moga srca! Samo daj mi ljubav...	12	Za život
2024.	Glas rođenih za život nerođenih	15	Za život
2025.	Zaštiti život! I majku i dijete"	17	Za život + Za ženu

Izvori: hodzazivot.hr/o-nama/; https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/hod-za-zivot-u-sedam-hrvatskih-gradova-1751233; https://narod.hr/dom-i-obitelj/deset-je-godina-hoda-za-zivot-ovako-su-izgledali-njegovi-poceci
*Zbog ograničenja uvedenih uslijed epidemije koronavirusa, 2020. godine održan jest tek Hod u Sisku, dok su ostali otkazani.

Slika 1: Logo Hoda za život

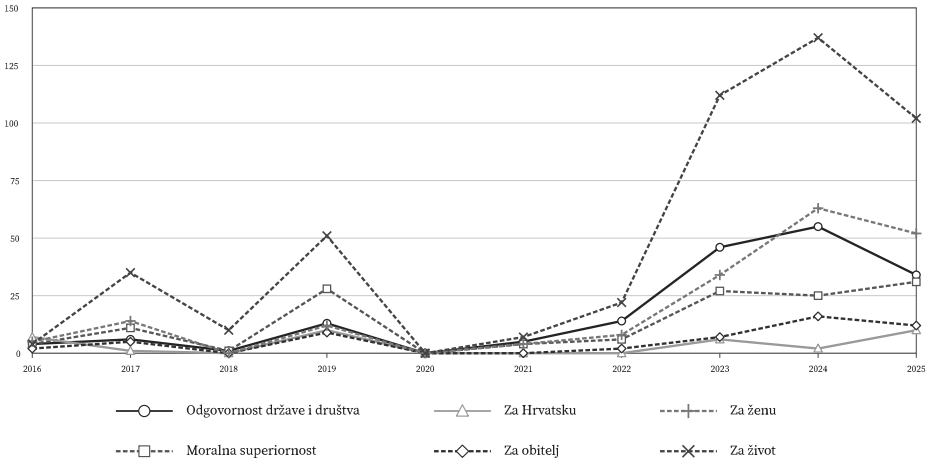

Izvor: https://hodzazivot.hr/preuzmi/ (preuzet 12. svibnja 2026.)

Okviri Hoda kroz Narod.hr

Analizirajući članke o Hodu na Narod.hr-u u kritičnim diskurzivnim trenucima između 2016. i 2025. godine, identificirale smo šest glavnih okvira kojima Hod komunicira svoje glavne poruke i poziva na pridruživanje. Riječ je o „odgovornost države i društva" (178 puta), „moralna superiornost" (137 puta), „za Hrvatsku" (36 puta), „za obitelj" (53 puta), „za ženu" (192 puta) te daleko najprisutniji okvir, „za život" (480 puta). Učestalost okvira Hoda za život po godinama, koju koristimo kako bismo orijentacijski označile razmjere korištenja okvira, prikazujemo u Grafu 1.

Graf 1. Učestalost okvira Hoda za život po godinama u člancima Narod.hr-a

Izvor: Autorice.

Za Hrvatsku

Najrjeđe je prisutan okvir „za Hrvatsku" koji se javlja sporadično, uglavnom kroz slogan prvog Hoda i kroz kasnija referiranja Narod.hr-a na „Hod za život, obitelj i Hrvatsku". Kako se Hod širio na druge gradove, koji su u ponekim godinama također bili zahvaćeni našim kritičnim diskurzivnim trenucima, uočile smo da su govorima na Hodu u drugim gradovima ponekad dominirali drugi okviri, osim službenoga koji je bio u fokusu zagrebačkog Hoda. Primjerice, na Hodovima u Zadru, Osijeku i Vinkovcima, češća je prisutnost okvira „za Hrvatsku", koji počiva na etnonacionalističkoj težnji da se zabranom pobačaja potakne rađanje hrvatske djece. Okvir „za Hrvatsku" podrazumijeva dva razumijevanja Hrvatske – one prošle, koju se branilo i čuvalo od invazije drugih, i one buduće, za koju se sada bori kako bi se zabranio pobačaj. U Hodu za život 2023. godine u Vinkovcima, jedan od govora povezuje te dvije Hrvatske, prošlu i sadašnju, u kojoj se ratno stanje izjednačava s legaliziranim pobačajem:

> Slavonija je stradala ratom i naši očevi su iznijeli najveći teret i križ u teškim ratnim situacijama. Oni su hrabrim srcem, ljubavlju i žrtvom štitili naše živote u ratu. Mi smo pozvani na drugim način, ali isto hrabrim srcem i vjerom boriti se za pravo svakog čovjeka na život – od začeća do prirodne smrti. (članak 41)

U ovom se okviru demografska argumentacija pojavljuje tek sporadično, primjerice kroz isticanje prirodnog pada stanovništva (članak 21), predstavljanje rađanja djece kao ekonomskog dobra za cijeli narod (članak 2) ili naglašavanje obitelji s većim brojem djece (članak 67). Riječ je o odmaku od klasičnoga etnonacionalističkog okvira prisutnoga u hrvatskom pokretu protiv pobačaja 1990-ih godina (Cerjan-Letica, 1997), koji je svoju argumentaciju temeljio na demografskoj obnovi poticanjem obitelji s većim brojem djece.

Za obitelj

Drugi po redu najrjeđi okvir „za obitelj" s jedne strane zabranu pobačaja smatra zaštitom i očuvanjem obitelji, a s druge posebno ističe ulogu muškaraca i očeva u obrani od pobačaja. Obitelj se shvaća kao glavna jedinica društva u hrvatskom društvu koju u ovim nestabilnim vremenima treba očuvati. Obitelj podrazumijeva zaštitu majke, ali ponajprije djece, posebice „nerođene", koje upravo očevi zaštićuju. Kao što to govori volonter Hoda u Zagrebu 2025.:

> Vrijeme je da znanstvena činjenica – da život počinje od začeća, bude u službi hrvatskog naroda, hrvatskih obitelji i hrvatske djece. Svi smo mi pozvani biti zaštitnici žena i djece od svakog oblika nasilja. Činjenica je i da je svako dijete dar. Kao muškarci, supružnici i očevi, u svojim obiteljima dijelimo obaveze i odgovornosti s našim suprugama i majkama naše djece. (članak 63)

Okvir „za obitelj" strateški je odmak Hoda od eksplicitnog etnonacionalizma, prisutnog u okviru „za Hrvatsku". Taj je strateški odmak sukladan djelovanju širega antirodnog pokreta, koji se u hrvatskom kontekstu rano odmaknuo od etnonacionalističkih argumenata i okvira (Tranfić, 2025) prema okviru ljudskih prava i demokracije (Vuckovic Juros i sur., 2020). Također, kao novi oblik radikalne desnice, antirodni pokret fokus stavlja na obitelj i „obiteljske vrijednosti" čime etnonacionalizam tradicionalne radikalne desnice zamjenjuje konstruiranjem identitetskih politika. Takvom familijarističkom identitetskom politikom (engl. *familial identity politics*) otac, majka i „nerođeno dijete" postaju politički subjekti koji zaslužuju zaštitu i promicanje (Tranfić i Gergorić, 2025). Istodobno, okvir „za obitelj" služi i kao mehanizam koji povezuje različite teme antirodnog pokreta. Obitelj tako postaje zajednički nazivnik različitih prijetnji protiv kojih se pokret mobilizira, od pobačaja do „rodne ideologije" i LGBT+ prava. Na taj se način pobačaj prikazuje kao još jedan proces koji ugrožava i razara obitelj, čime se povezuje s drugim antirodnim zahtjevima i mobilizacijama. Okvir „za obitelj" pritom omogućuje i povezivanje teme pobačaja s jednom od najvažnijih pobjeda hrvatskoga antirodnog pokreta, referendumom o ustavnoj definiciji braka iz 2013. godine, koji je također bio utemeljen na zaštiti obitelji kao središnje društvene vrijednosti.

Iako okvir „za obitelj" predstavlja odmak od eksplicitnog etnonacionalizma, on ga ne zamjenjuje u potpunosti. Umjesto toga, obitelj i nacija prikazuju se kao povezane kategorije kao što se vidi i iz govora na Hodu 2019. godine u Zadru, u kojem se zaštita obitelji istodobno prikazuje kao zaštita Hrvatske:

> Hodom za život želimo pružiti podršku i svim obiteljima jer obitelj je temeljna stanica društva. Ako se obitelj razara, ako ona propada, tada propada i društvo u cjelini. Također, podršku želimo pružiti i našoj mladoj Hrvatskoj državi. Želimo ohrabriti naše građane da kroz ljubav prema životu izgrađuju Hrvatsku i čine je onakvom kakvom su je sanjali naši branitelji. (članak 15)

Moralna superiornost

Okvir „moralne superiornosti" jest apstraktniji okvir koji ponajprije služi učvršćivanju identiteta postojećih podržavatelja te privlačenju novih. To se vidi u tri sklopa značenja koji dominiraju tim okvirom: društvene moralnosti, etičkog pozicioniranja i demokratskog legitimiziranja.

U sklopu društvene moralnosti, život kao apsolutna vrijednost smatra se univerzalnom moralnom vrijednošću. To može proizlaziti iz kršćanskog nauka ili iz ideje civilizacijskog napretka, prema kojem nepoštovanje života pripada prošlosti od koje smo „puno napredovali i ljudski život vrijedi puno više" (članak 22). U skladu s time, život kao vrijednost nadilazi ostale razlike, bilo obrazovne, religijske ili političke. Rečenice poput „Pitanje pobačaja nije stvar spektra u politici. I liberali bi trebali hodati za život i za to bi se trebali boriti." (članak 17), kao i „Zaštita života od začeća do prirodne smrti je načelo oko kojega bi se trebale slagati sve politike, jer nije riječ o ideologiji već o zaštiti ljudskog života!" (članak 51) i slične prikazuju pitanje pobačaja i njegove eventualne zabrane kao nadideološko pitanje koje podrazumijeva zajedničko razumijevanje problematike:

> Svi ljudi, mladi i stari, vjernici i nevjernici, politični i apolitični, visoko obrazovani i manje obrazovani, ovog ili onog svjetonazora, baš svi ljudi koji slušaju vlastitu savjest, razum i logiku, ali i znanstvene činjenice, izvan svake sumnje stati će u zaštitu života od samoga začeća. (članak 19)

Na taj način, više nego drugi okviri, okvir moralne superiornosti služi konstrukciji identiteta prosvjednika i njihovih podržavatelja, ujedinjenih u zajedničkom razumijevanju problematike. Tome je blizak i koncept „zdravog razuma", često korišten u retorici antirodnog pokreta. Što pripada ili ne pripada zdravorazumskom razumijevanju nemoguće je odrediti, stoga pokret koristi taj koncept kako bi sebe prikazao umjerenim i razumnim, nasuprot drugoj nerazumnoj, apsurdnoj i agresivnoj strani (Hemmings, 2021).

Ta se podjela dodatno osnažuje daljnjim etičkim pozicioniranjem koje delegitimira pobačaj kroz analogije s drugim etički neprihvatljivim praksama. One uključuju moralno polarizirajuće prakse poput eutanazije te moralno osuđene ideologije i povijesne zločine poput eugenike, rasizma, robovlasništva i genocida. Iako taj sklop značenja nije čest, čini temelj djelovanja Hoda jer protivljenje njegovoj misiji zaštite života predstavlja kao očevidno pogrešno:

> Neprihvatljivo je da netko u 21. stoljeću promiče eugeniku – selekciju i usmrćivanje bolesnih i različitih, pobačaj, odnosno prekid života nerođenih i eutanaziju – usmrćivanje starih i bolesnih. (članak 63)

Tako se ustvrđuje društvena neprihvatljivost pobačaja, ali i eutanazije, odnosno ljudskih odluka o tjelesnoj autonomiji. Konačno, ovdje pripada i religijska osuda pobačaja, izražena u rečenicama poput „Ne igrajte se Boga" (članak 33), kao podsjetnik na konačni izvor morala i etike. Sve to, uz konstruiranje identiteta prosvjednika kao onih koji nisu na etički „očevidno" pogrešnoj strani, također pojačava vrijednost glavnog zahtjeva – zabrane pobačaja.

Konačno, granice između „nas" i „njih" povlače se i izričitim pozicioniranjem i delegitimizacijom suprotne strane kao ideologije, zle, neznanstvene i nedemokratske, nasuprot Hodu koji se identificira kroz demokratičnost, mirnoću, odgovornost i legitimitet. Demokratsko legitimiziranje Hoda prisutno je od samog početka, kroz samodefiniciju „miroljubivog hoda" pri prvoj najavi Hoda (članak 1), a od 2017. i kroz takav opis Hoda na njihovim mrežnim stranicama (*Hod za život (arhivirana stranica)*, 2017). No, od 2021. godine se kontinuirano povećava i delegitizimiranje protivnika kao nedemokratskih, netolerantnih i diskriminirajućih. To je povezano s dolaskom platforme Možemo! na vlast u Zagrebu, koja nije dopuštala isticanje zastava Hoda u Zagrebu.

No, to je također i šire pitanje podjele na „nas" i „njih". „Oni" se zalažu za kulturu smrti nasuprot borbi „nas" za kulturu života. Kultura života jedan je od ključnih retoričkih alata pokreta protiv pobačaja, koji se koristi jer zvuči blago, kako bi privukao širi krug podržavatelja i zamaglio stvarni cilj pokreta – potpunu zabranu pobačaja (Ashbee, 2013). Kultura smrti, prema papi Ivani Pavlu II. u enciklici *Evangelium Vitae* iz 1995. godine, uključuje individualizam, materijalizam i hedonizam, među koje se ubrajaju i pobačaj i eutanazija (preneseno u Pozaić, 1995). Konačno, „oni" su i neznanstveni i ignorantni, dok je Hod „u stvari pravi marš za znanost" (članak 22) koji svoje zahtjeve temelji na znanstvenim i medicinskim spoznajama o početku života.

Za ženu

Sljedeći okvir, „za ženu", također je jedan od okvira koji je doživio značajan porast u posljednjih nekoliko godina, iako je u hrvatskom slučaju postojao od samih početaka Hoda. Dok se u američkoj inačici tog okvira žene ponajprije štitilo od prisile okoline i „industrije pobačaja" (Rose, 2011; Trumpy, 2014), hrvatska je adaptacija bliža njemačkoj debati o pobačaju, u kojoj se žene prikazuju kao osobe prisiljene na pobačaj socioekonomskom nužnošću (Ferree i sur., 2002b). Sukladno tome, odluka o pobačaju nije samo individualna nego i društvena odluka žene koju ona donosi u okolnostima ograničenih ili prisilnih izbora. Stoga „žene potvrđuju da usmrćivanje njihovog djeteta, pobačaj nije bio čin njihova „osnaživanja" ili „emancipacije" nego rezultat napuštenosti, izdaje, očaja, neznanja, pritiska okoline, liječnika ili društva te izostanka solidarnosti i potpore kad im je bilo najteže", kako to artikulira Željka Markić 2025. godine (članak 69).

Ovdje, dakle, Hod za život razlikuje pravu od lažne emancipacije ženâ. Prava emancipacija zahtijeva intervenciju društva i države kako bi se pomoglo ženi: „Želimo zakon koji jača ženu! Nema slobode izbora kada nekoga netko ili nešto tjera na pobačaj" (članak 40). Na taj se zahtjev vraćamo u sljedećoj sekciji, no ovdje želimo istaknuti kako se tvrdnja lažne emancipacije temelji na pretpostavci da su žene koje donose odluku o pobačaju žrtve lažne emancipacije te su zapravo neinformirane, napuštene i prevarene. Prema tom shvaćanju, pobačaj je štetan za žene i ne predstavlja autonomiju ženâ, nego povredu njihovih ljudskih prava, jer ih se pobačajem izrabljuje (Lowe i Page, 2019b).

Taj okvir počiva na paternalističkom pogledu koji ženu ponajprije smješta u ulogu žrtve prisile i neznanja koju je potrebno zaštititi i za koju je potrebno skrbiti. Od prvog Hoda, ta se tvrdnja argumentira ponavljanjem brojke od „75 posto žena" koje kao razlog pobačaja navode „ekonomske razloge i pritisak okoline" (članak 2). Ta se brojka nikad ne objašnjava ni kontekstualizira, a riječ je o brojci za koju je jedino sigurno da se ne odnosi na hrvatske podatke. Koji je točno njezin izvor nije sasvim jasno, iako se čini da bi se moglo raditi o podacima iz istraživanja američkih „za život" think tankova, objavljenima u časopisu sumnjive znanstvene kvalitete (Šipić, 2026). U kasnijim se godinama toj brojci pridružuju i osobna svjedočanstva o tome kako su žene nedovoljno informirane, neosnažene i bez potrebne podrške, kao u slučaju majke djeteta s Downovim sindromom: „jer nas lažu, jer su me lagali da je strašno, jer su me lagali da je teško" (članak 33). Zbog sličnih razloga i jedna druga majka djeteta s teškom dijagnozom postala je koordinatoricom zagrebačkog Hod za život:

> ...zato što ne želim da više niti jedna majka bude prevarena. U razgovoru sa ženama koje su napravile pobačaj, osjetila sam koliki teret i tugu nose na srcu cijeli svoj život razmišljajući o svom djetetu, a oni koji su ih glasno poticali da usmrte svoje dijete i gurnuli ih do ruba litice, više nisu tu da im pruže podršku. (članak 72)

Dakle, žene se laže i vara kad je riječ o majčinstvu i pobačaju. S obzirom na to da su prevarene, žene žale što su se odlučile za pobačaj, čemu svjedoči i Željka Markić na tribini o pobačaju 2023. godine:

> Meni se javlja jako puno žena koje kažu da im je žao što su imale pobačaja. Možete li prihvatiti da postoje žene koje kažu da im je žao što nisu imale informacije ili koje su bile primorane na pobačaj. (članak 46)

Osim toga, žene koje pobace suočavaju se s traumom, depresijom, anksioznošću, a „ponekad i neplodnošću i komplikacijama" (članak 29). Ipak, upravo su mentalne posljedice najviše istaknute, bilo znanstvenim jezikom koji tvrdi „da će svaka treća žena koja se odluči na namjerni pobačaj razviti neki oblik anksioznog poremećaja" (članak 61) ili samo naglašavanjem da pobačaj „ranjava majku" (članak 69). Stoga se mobilizacijom protiv pobačaja ne štite samo „nerođena djeca", nego i njihove majke, neinformirane o svojim opcijama ili posljedicama za njih same.

S druge strane, ako bi se odlučile na rađanje, žene se informira o radostima majčinstva, nežaljenju te odluke pa čak, i u slučaju smrti djeteta, mira što ga donosi ta odluka: „Te majke koje su u vjeri i ljubavi dočekale svoje dijete koje im je umrlo na rukama primile su MIR. Poljubile su svoje dijete. Ubojstvom toga mira nema" (članak 33). Takve pretpostavke i vjerovanja prema kojima su žene koje pobace neupućene i neinformirane uobičajena su sastavnica stigme pobačaja i način oduzimanja moralne autonomije ženama kojima je u podlozi očekivanje da žene u svakom trenutku trebaju težiti majčinstvu (Kumar i sur., 2009).

Stoga, da bi se pomoglo ženi u donošenju ispravne odluke da ne pobaci, Hod nudi svoje prijedloge za osnaživanje žênâ. Prvotni zahtjevi u tom smjeru traže veću intervenciju države u svijet rada, kao i stambene i obiteljske politike, kao u ovom zahtjevu iz 2017. godine:

> Djeca su naša budućnost i zato je država dužna konkretnim mjerama podupirati žene i pomagati im u usklađivanju profesionalnog i obiteljskog života. Pomagati mladim i svim obiteljima. Od olakšavanja subvencioniranja kamata za kredite pri kupnji prvog stana i osiguravanja fleksibilnog radnog vremena do pune plaće tijekom porodiljnog i roditeljskog dopusta te participiranja u troškovima čuvanja djece. (članak 4)

Iako ti zahtjevi ne posežu za paternalizmom, oni traže intervenciju države u području plaćenoga reproduktivnog rada, koji nikada tako izričito ne imenuju:

> Poznajem mnogo mladih djevojaka i žena koje bi se posvetile obitelji „full time" kada bi za takvu odluku postojale konkretne, ekonomske mjere umjesto dobrih želja i obećanja koje godinama slušamo od političara. (članak 8)

Osim toga, osnaživanje žênâ se provodi i na druge načine, kroz „puno informiranje" žênâ koje odlučuju o pobačaju. No, u interpretaciji Hoda, to znači informiranje koje bi žene dovelo do odluke da ne pobace: „Mnoge majke koje razmišljaju o prekidu trudnoće, predomisle se kada čuju otkucaje srca svog djeteta, a ono počinje kucati samo 18. dana od začeća, u vrijeme kad većina žena još uopće ne zna da su trudne." (članak 4). Na značenje i znanstvenu utemeljenost ove tvrdnje vraćamo se kasnije u tekstu. Ovdje se od države zahtije-

va da trudnicama pruži dodatne informacije o trudnoći i razvoju embrija jer se ponovno pretpostavlja da one nisu dovoljno informirane, nesamostalne su i sklone propitivanju odluke. Na istom tragu, žene se odlučuju pobaciti jer:

> ...prema zakonu starom više od 40 godina – institucije nisu dužne ženi pružiti sve najnovije, znanstvene informacije o djetetu koje nosi, niti joj ponuditi alternative, konkretnu pomoć. To nije u redu i jasno je da veliki dio žena odluku o pobačaju donosi u suženom prostoru slobode. (članak 4)

Opetovano, okvir „za ženu" niječe ženinu sposobnost samostalnog odlučivanja pod krinkom njezine zaštite. U porukama Hoda, posebice posljednjih godina, „pobačaj nikad nije rješenje" (članak 66), „nikada ne pomažemo majci, tako da joj „pomognemo" da prekine život svog djeteta" (članak 54). Umjesto toga, jedini način da se ženama pomogne jest da im se pruži „pomoć i podrška u donošenju novog života na svijet" (članak 62). To je zadaća i državne intervencije i cijeloga društva. Upravo je taj zahtjev za aktivnijom ulogom društva i države ključan za razumijevanje sljedećeg okvira, koji se posebno prilagođen hrvatskom kontekstu.

Odgovornost države i društva

Okvir „odgovornost države i društva" jedan je od važnijih okvira Hoda za život, iako je najčešće prisutan zajedno s nekim drugim okvirom, najčešće „za život", kroz zahtjeve za zakonskom zaštitom života i odgovornošću političara da takvu zaštitu osiguraju, koji se izričito pojavljuju tek posljednjih nekoliko godina. U tom sklopu, često se pojavljuje zajedno i s okvirom „moralne superiornosti", posebice kroz demokratsko legitimiranje vlastitih zahtjeva, recimo u obrani priziva savjesti kao demokratskog prava te odgovornosti liječnika, ginekologa, pedijatara, medicinskih sestara i farmaceuta da ga koriste jer „kad se brinu o trudnici – imaju 2 pacijenta – majku i dijete" (članak 41). Hod za život „rastući je pokret" (članak 34) te također preuzima tu društvenu odgovornost jer „(m)i koji živimo u demokraciji suodgovorni smo za zakone i za odnos društva prema najranjivijima, prema bolesnima" (članak 30).

Ipak, još je znakovitija prožetost „odgovornosti države i društva" okvirom „za ženu" koji se dijelom već mogao vidjeti u prethodnoj sekciji. Upravo se u

zahtjevima za zaštitom i skrbi za žene – u što izričito ne spada pobačaj koji „nije zdravstvena skrb" (članak 40) – posebice naglašava nužnost državne intervencije koja se, u zahtjevima, mijenjala i nadopunjavala tijekom godina. Kao što smo opisale ranije u poglavlju, započela je sa zahtjevima intervencije u radnu, stambenu i obiteljsku politiku kao i sa zahtjevom „punog informiranja" ženâ koji u praksi znači uvođenje proceduralno-administrativnih, informacijskih i sociokulturnih prepreka kojima se odgađa odluka ili potiče predomišljanje (o tim preprekama detaljnije pišu Dobrotić i Gergorić u ovoj knjizi).

Tim se zahtjevima proteklih godina izričito pridružuje zahtjev za promjenom važećeg zakona o pobačaju. Iako akteri pokreta protiv pobačaja svoje djelovanje otvoreno opisuju kao usmjereno prema otežavanju dostupnosti medicinski reguliranog i sigurnog prekida trudnoće (vidjeti Tranfić i Dergić u ovoj knjizi), Hod za život svoje zahtjeve rijetko formulira kroz jezik zabrane pobačaja. Umjesto toga, naglasak se stavlja na informiranje javnosti, zaštitu ženâ i djece te promjenu zakonodavnog okvira. Primjerice, u počecima Hoda nastojala se jasno povući razlika između zabrane pobačaja i cilja Hoda, koji je u to vrijeme bio informiranje i educiranje javnosti, kao što se navodi 2019. godine:

> Naime Hod za život nema nikakve veze sa zabranom bilo čega, niti se na Hodu postavljaju ikakvi zahtjevi za zabranom pobačaja. On je tu da bi prije svega podigao svijest o tome da se tu radi o živim bićima, o ljudskim bićima, a ne o nekakvom „dijelu maternice". (članak 20)

Slično tome, ni današnji zahtjevi za promjenom zakona ne predstavljaju se kao zabrana pobačaja, nego kao nužna, znanstveno utemeljena promjena kojom se ispravlja zastarjeli važeći zakon, pri čemu se posebno naglašavaju tvrdnje o otkucajima srca i znanstvenoj utemeljenosti protivljenja pobačaju, kojima se vraćamo kasnije u tekstu:

> Želimo zakonom osigurati i zaštiti taj otkucaj srca koji se javlja već 18. dan od začeća. Tražimo zakonski okvir koji se temelji na znanosti, a ne na ideologiji i kulturi smrti! I znanost i hrvatsko društvo daleko su odmakli od socijalističkog zakona o pobačaju starog 46 godina! (članak 58)

Iako, s jedne strane, Hod traži snažniju intervenciju države u zakonodavstvo i različita područja socijalne politike, s druge zagovara odmicanje države od

pojedinih aspekata reproduktivnih politika, poput prebacivanja odgovornosti za skrb i pomoć ženi na druge društvene aktere. Počevši od 2024. godine, tako su se na Hodu mogli čuti zahtjevi za uvođenje anonimnog poroda i gnijezda za bebe, kao alternative pobačaju:

> ...zatražili smo od Sabora, Vlade i nadležnih ministara da se u hitnu proceduru stavi zakon koji će omogućiti anonimni porod majci koja ne može ili ne želi zadržati dijete te da se u bolnicama i drugim prikladnim institucijama osiguraju tzv. gnijezda za bebe. Kako bi se majka mogla poroditi bez da daje podatke o sebi ili ocu djeteta u sigurnim uvjetima, a dijete zbrinulo odmah nakon poroda. Zaštitimo na takav način i u Hrvatskoj – i majke i djecu. (članak 58)

Iako država nije prihvatila spomenute prijedloge, antirodni je pokret sam uspostavio tzv. gnijezdo za bebe, kao dio antirodnih usluga (više o anonimnom porodu i otvaranju „Prozora života" pišu Davorija, Androić i Miloš u ovoj knjizi).

Za život

Središnji okvir globalnog pokreta protiv pobačaja „za život" nesumnjivo dominira i porukama Hoda za život. Iako nismo čitatelje ovog poglavlja posebice na to upućivale, u citatima navedenim dosad mogli su prepoznati elemente tog okvira u svim ostalim opisanim okvirima. U središtu svega je poruka da život počinje začećem (i traje do prirodne smrti), da je embrij ili fetus nerođeno dijete i da se pobačajem (bolno) usmrćuje, odnosno ubija to dijete koje se od rođenog razlikuje samo po tome što se još uvijek nalazi u maternici (Lowe i Page, 2019a).

Iz toga onda proizlazi i pravo na život, koje je od samih početaka suvremenog pokreta protiv pobačaja sastavan dio okvira „za život" (Ferree i sur., 2002a). Hod za život nastavlja s porukom da bi se fetusima trebala dodijeliti ljudska prava, uključujući pravo na život i jednakost (Lowe i Page, 2019b). Jer je razlika između fetusa i čovjeka samo u životnoj dobi: „Danas mi nerođenu djecu zovemo fetus, ili embrij, a to služi samo tome da bi se nekom oduzela čovječnost. Fetus je uostalom samo jedna faza u razvoju ljudskog bića, kao i dijete, adolescent, starac." (članak 13). Stoga je borba protiv pobačaja zapravo borba „za spašavanje života najugroženije manjine u Hrvatskoj, nerođene djece" (članak 20). Istodobno, negira se da postoji „pravo na pobačaj" koje „nije ljudsko pravo

niti je sadržano u Konvenciji za zaštitu ljudski prava i temeljnih sloboda, niti je takvim proglašeno nekom presudom Europskog suda za ljudska prava" (članak 15). Nasuprot tome, pravo na život „temeljno je ljudsko pravo i preduvjet je svakog ljudskog građanskog prava!" (članak 18).

Za antirodne pokrete karakteristično je da se nastoje distancirati od religijskih okvira, a umjesto toga snažno promoviraju pseudoznanstvene argumente kako bi se predstavili kao sekularni i suvremeni (Paternotte i Kuhar, 2017; Vuckovic Juros i sur., 2020). To čini i Hod za život. Korištenje je religijskog jezika na Hodu vrlo rijetko i događa se iznimno, na plakatima prosvjednika ili u svjedočenjima poput ovog majke koja je trudnoću s teškom dijagnozom „uz vjeru i Božju pomoć" iznijela do kraja (članak 55).

Umjesto toga, često se predstavljaju navodne znanstvene činjenice vezane uz embrij i fetus. Tako se primjerice može čuti kako djetetu srce kuca već 18 dana nakon začeća, s devet tjedana ima otisak prsta, a sa sedam su tjedana formirani svi vanjski i unutarnji organi. Ti podaci, kao i tvrdnja da život počinje začećem, smatraju se znanstvenom činjenicom toliko snažnom da „nitko to ne može opovrgnuti" (članak 4), iako mnoštvo znanstvenih i medicinskih dokaza to opovrgava (Lambert i sur., 2023). Pozivanjem na znanstvene autoritete, poput mišljenja medicinskih fakulteta u Hrvatskoj dostavljenih pri pokretanju ocjene ustavnosti Zakona iz 1978. (Ustavni sud Republike Hrvatske, 2017), želi se dati legitimitet tim pseudoznanstvenim tvrdnjama (uska lista fakulteta i odsjeka izabranih za davanje mišljenja može se vidjeti u Milić i Petričušić, u ovoj knjizi).

Osim toga, znanstvenim se jezikom pokušava opovrgnuti i glavni okvir pokreta „za izbor", koji počiva na shvaćanju pobačaja kao ženine odluke o vlastitom tijelu, argumentirajući da je riječ o dva odvojena tijela, no izostavljajući da to ne znači i biološku nezavisnost (Cainelli i sur., 2024):

> Embrij od početka ima određen spol, koji je u 50 posto slučajeva različit od ženinog, ima vlastiti DNK koji razlikuje stanice fetusa od svake druge stanice u ženinom tijelu, ima svoju krvnu grupu koja je često različita od ženine. Ne mogu neki dijelovi tijela imati različitu krvnu grupu i različit spol od drugih dijelova tog istog tijela, zar ne. (članak 13)

Konačno, od 2022. godine – kad je u javnosti izbio slučaj Mirele Čavajde kojoj su hrvatske bolnice odbile izvršiti prekid trudnoće fetusa kojem je dijagnosticiran zloćudni tumor na mozgu – Hod se počinje isticati porukama koje u središte stavljaju djecu kojoj su prenatalno dijagnosticirana teška zdravstvena stanja. To se događa uglavnom kroz svjedočanstva majki koje govore o svojoj majčinskoj radosti i ljubavi za svoju bolesnu djecu kojima su ipak dale šansu, ali i onima koja nisu preživjela, ali nisu ubijena jer „postoji bolji put od usmrćivanja bolesnog djeteta" (članak 72). Uz naglašavanje kako je svaki život vrijedan i može biti voljen, ovdje se odluke o pobacivanju u slučaju fetalnih anomalija ili malih prognoziranih šansi preživljavanja – što su okolnosti za koje u anketama javnog mnijenja kroskulturno često postoji veliko razumijevanje javnosti (Fernández i Adamczyk, 2025) – predstavljaju kao diskriminacija bolesne djece ili eugeničkim odlukama: „Bolesno dijete ima pravo na život, zaštitu i ljubav svojih roditelja kao i ono zdravo. Pronalaženje i usmrćivanje bolesne ili drugačije djece prije poroda nije dostojno civilizacije koja se hvali zaštitom ljudskih prava." (članak 67).

U zaključku, okvir „za život" nesumnjivo je još uvijek središnji okvir Hoda za život, kako mu to naposljetku i samo ime govori. No oko tog su okvira izgrađeni snažni potporni elementi kako bi se privukla potpora šire javnosti: od ljudskopravnog i znanstvenog ključa argumentacije unutar samog okvira pa do dodatnog osnaživanja okvirima „za ženu" i „odgovornosti države i društva". Ipak, postavlja se pitanje u kolikoj mjeri ti okviri dolaze do šire javnosti, pogotovo one koja nije publika Narod.hr-a. Na to pitanje ne možemo odgovoriti u ovom poglavlju (za analizu načina na koji građani razumiju i vrednuju različite aspekte pobačaja vidjeti poglavlje Vučković Juroš u ovoj knjizi), iako možemo prikazati u kolikoj su mjeri oni preneseni u mainstream medijima u posljednjoj godini naše analize.

Mainstream medijski okviri Hoda za život 2025. godine

U četiri medijska izvora ovog poglavlja, Index.hr-u, 24sata, Jutarnjem listu i Večernjem listu, o Hodu za život se primarno piše oko samog datuma održavanja, servisnim informacijama (o promjeni ruta tramvaja u Zagrebu, na primjer) te najavom i (foto) izvještajima s Hoda. Servisne informacije nismo uključile u

uzorak, s iznimkom jedne u Jutarnjem listu koja završava opisom misije „organizatora manifestacije": „javnim okupljanjem građana i miroljubivim hodom osvijestiti lokalne zajednice i širu javnost na važnost zakonske i svake druge zaštite ljudskog života od začeća do prirodne smrti te ih potaknuti na donošenje mjera za povoljne društvene i ekonomske uvjete za svaku trudnicu, majku, oca i obitelj" (članak 85). Osim toga, u sva tri izvora osim Večernjeg lista, pozornost je 2025. godine privukao i tadašnji kandidat HDZ-a za gradonačelnika Zagreba Mislav Herman, koji je Hod podržao sudjelovanjem, kao i izjavom da je pobačaj „zlo moderne medicine" (članak 77) te osudom trenutnog gradonačelnika zbog isticanja zastava duginih boja, ali ne i zastava Hoda za život (članak 88). Samo su iznimno bili objavljivani i kritički komentari, primjerice Hermanove izjave u 24sata (članak 82) ili prenošenje riječi Dalije Orešković u Index.hr-u (članak 76).

Ipak, gledajući sam Hod, uglavnom se prenosi vlastiti opis Hoda sličan onom navedenom kod prethodno spomenute „misije organizatora manifestacije". On se potom, u različitim tekstovima, manje ili više detaljno nadopunjuje izjavama organizatora i govornika, prenošenjem natpisa transparenata te, u jednom slučaju, razgovora s hodačima. To znači da se, u vremenskom razdoblju na koje smo se fokusirale, u medijskim reprezentacijama Hoda za život uglavnom izbjegavaju autorski ili novinarski komentari, kritički ili podržavajući. Umjesto toga, tekstovi o Hodu smješteni su u žanr „izvještavanja" koji sa sobom nosi i privid novinarske neutralnosti, pogotovo kad je riječ o prenošenju agencijskih tekstova, poput Hininih. No, slično nalazu Popović i Galić (2025) koje su analizirale prezentacije pobačaja općenito u 2023. godini, posljedica takvih izvještavanja jest da se protivnicima pobačaja daje veća medijska vidljivost nego ostalim akterima. Naši rezultati pokazuju da, kako takvi izvještaji često sadržavaju opsežne poruke samog Hoda i njegovih organizatora, uključujući i kroz naslove članaka, žanr „neutralnog izvještavanja" onda rezultira u prenošenju okvira Hoda za život široj javnosti.

Na taj se način, u sva četiri medijska izvora, u najvećoj mjeri prenosi središnja poruka okvira „za život", da je tu riječ o zaštiti „nerođene djece" čiji je život „ljudsko pravo" i „znanstvena činjenica". Ovo slijede okviri „za ženu" koji se usredotočuju na potrebu da se za ženu skrbi i da ju se zaštiti od pobačaja, a to je onda popraćeno i „odgovornošću države i društva" da žene i život „nerođenog djeteta" zaštite. Prenošenje tih poruka ipak nije ravnomjerno raspoređeno u različitim mainstream medijskim izvorima. Najviše ih je bilo u 24sata i

Večernjem listu, najcjelovitije su se poruke mogle pročitati u Večernjem listu i Index.hr-u koji su prenijeli isti Hinin tekst s većim isječcima govora Željke Markić (članci 79 i 90), a Index.hr je bio jedini izvor koji je objavio religijski obojene poruke iz razgovara sa samim hodačima (članak 78).

Omogućujući veću medijsku vidljivost protivnicima pobačaja, prenošenje okvira „za život", kao i samo izvještavanje o događaju potvrđuje da mainstream mediji pridonose normalizaciji konzervativnih ideja. Tako se, primjerice, analizom medijskog izvještavanja o inicijativi „Muževni budite" pokazalo da to čine vremensko-prostornom normalizacijom, postavljanjem tema na javni dnevni red i trivijalizacijom (Hanžek, 2025).

Na temelju te dodatne analize prisutnosti okvira Hoda za život u mainstream medijskim izvorima, očevidno je da se ona svojom brojnošću ne može mjeriti s Narod.hr-om, koji služi kao glavno glasilo Hoda. Ipak, i u mainstream medijskim prikazima u dovoljnoj se mjeri prenose samodefinicije i okviri Hoda za život, tako da je moguće očekivati da su oni, tijekom godina, u svojim glavnim crtama postali poznati široj javnosti.

Zaključak

U ovom smo poglavlju analizirale okvire Hoda za život između 2016. i 2025. godine kako bismo identificirale razvoj te kampanje mobiliziranja javnosti protiv pobačaja i za promjenu njegove zakonske regulative. Iz rezultata ovog istraživanja, na temelju prikaza poruka Hoda u Narod.hr-u, vidi se da se organiziranje Hoda za život u hrvatskom kontekstu gradilo na uspjehu prijašnjih antirodnih kampanja, ponajprije kampanje za referendum o braku. Hod za život slijedi istu strategiju vezanja rodno i seksualno konzervativne agende – u ovom slučaju usmjerene prema restrikciji, a dugoročno i zabrani pobačaja – uz druge okvire kako bi se izmjestio središnji fokus kampanje s ciljem privlačenja političkih saveznika i podrške šire javnosti. To je izmještanje fokusa pogotovo važno u kontekstu snažne i većinske podrške hrvatskih građana pravu žene da odlučuje o pobačaju (vidjeti Klasnić i Galić, u ovoj knjizi). Upravo zbog tog konteksta, pobačaj nije bilo uputno napasti izravno, nego se agenda promjene

zakona artikulirala oprezno i postupno, u skladu s dugoročnim strateškim djelovanjem pokreta protiv pobačaja o kojem pišu Tranfić i Dergić (u ovoj knjizi).

Iako se inicijalno ciljevi Hoda za život vežu uz obitelj i Hrvatsku, to je tek minorna popratna strategija namijenjena publici za koju se očekuje da će ionako biti otvorena za poruke Hoda. Nasuprot tome, u posljednjih nekoliko godina, vidljiv je trend uvođenja okvira „za ženu" u glavne poruke Hoda. To je dio strategije izmještanja fokusa u kampanji protiv pobačaja koja se temelji na prisvajanju središnje poruke pokreta koji se bore za pravo žene da odlučuje o pobačaju na način da fokus na ženu poprima novo značenje. To značenje ženu ponajprije smješta u ulogu žrtve – i društvene prisile i socioekonomskih okolnosti i vlastite neinformiranosti – kojoj se niječe sposobnost autonomnog i slobodnog odlučivanja. Umjesto toga, za ženu se treba skrbiti i ženu treba zaštiti od njezinih loših odluka. To ne bi trebala biti samo zadaća, nego i demokratska odgovornost cijelog društva koju Hod za život i njegovi podržavatelji preuzimaju na sebe. No, osim društvene, to je također i odgovornost države koju Hod opetovano poziva da je ona preuzme. Budući da se zahtjevi za državnom intervencijom temelje na snažnom naglašavanju socijalne dimenzije, to je ujedno i vrlo snažna, potencijalno vrlo prijemčiva poruka u hrvatskim prilikama. Svakako se radi o adaptaciji poruke globalnog pokreta protiv pobačaja hrvatskom kontekstu koju, na primjer, ne dijeli američki pokret, iako se može naći u njemačkom pokretu (Ferree i sur., 2002a).

Ipak, unatoč svemu tome, rezultati ovog istraživanja također pokazuju da sva ta izmještanja fokusa prvenstveno služe privlačenju šire podrške i zamagljivanju cilja zakonodavne promjene. Sam Hod za život i dalje dominantno karakterizira njegova središnja poruka „za život". Ona je uglavnom prezentirana strateški, kroz ljudskopravni i znanstveni ključ, ali je unatoč tome jasna i nedvosmislena, pogotovo posljednjih godina: pobačaj treba onemogućiti. Sve ostalo služi samo tome kako bi se ta poruka učinila prihvatljivijom.

Zbog toga je ključno da se Hod za život ne predstavlja kao konzervativni pokret, nego upravo suprotno. Korištenjem okvira „za ženu" i „odgovornosti društva i države" zajedno s ljudskopravnim i pseudoznanstvenim prezentiranjem poruka „za život", cilj je Hoda odmaknuti se od konzervativnih etnonacionalističkih okvira te predstaviti svoje zahtjeve i djelovanje progresivnima. Druga je strana ta koja je netolerantna i diskriminatorna, koja ne želi promje-

nu u društvu i državi. No, konzervativizam Hoda ne ogleda se samo u zahtjevima oko statusa pobačaja u hrvatskom društvu, nego i načinu na koji tome pristupa. Za razliku od ranijih antifeminističkih pokreta, Hod za život uglavnom traži intervenciju u ekonomiju, pogotovo u njezinoj sprezi s reproduktivnom politikom. Tako Hod izričito produbljuje paternalističku dimenziju konzervativizma, uobičajeno restriktiranu na moralnu i kulturnu sferu (Kalanj, 1998), zahtijevajući od države da kontrolira ljudsku reprodukciju, u obitelji, društvu i državi.

Financiranje

Ovo je poglavlje nastalo u okviru institucionalnoga istraživačkog projekta P/Ostajemo li konzervativno društvo? Istraživanje roda i seksualnosti kroz društveni kontekst, vrednote i prakse (KONtRaSt) Filozofskog fakulteta u Zagrebu (#581-990-1059) koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

Literatura

Ashbee, E. (2013). Abortion and the 'culture of life'. U *The Bush administration, sex and the moral agenda* (str. 193-232). Manchester University Press.

Bijelić, N. (2008). Sex education in Croatia: Tensions between secular and religious discourses. *European Journal of Women's Studies*, *15*(4), 329-343. https://doi.org/10.1177/1350506808095273

Cainelli, E., Vedovelli, L. i Bisiacchi, P. (2024). The mother-child interface: A neurobiological metamorphosis. *Neuroscience*, *561*, 92-106. https://doi.org/10.1016/j.neuroscience.2024.10.027

Cerjan-Letica, G. (1997). Prijepor o pobačaju:(ne) mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i Za život. *Revija za sociologiju*, *28*(1-2), 1-18.

Chilton, P. (1987). Metaphor, euphemism and the militarization of language. *Current Research on Peace and Violence*, *10*(1), 7-19.

CNE.news (2024). *Special report: The number of pro-life marches in Europe is growing*. https://cne.news/article/4476-special-report-the-number-of-pro-life-marches-in-europe-is-growing

Ćurić, D. (2013, 2. lipnja). Vođe konzervativne revolucije: Nismo produžena ruka biskupa. *Večenji list.* https://www.vecernji.hr/vijesti/vodje-konzervativne-revolucije-nismo-produzena-ruka-biskupa-563103

Davorija, I., Androić, J. i Miloš, B. (2026). Anonimni porod i „prozori za bebe": prilog raspravi o reproduktivnoj pravdi i političkom liberalizmu. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 122-150). FF Press.

Dobrotić, I. i Gergorić, M. (2026). Razvoj reproduktivnih prava u Hrvatskoj: između formalne stabilnosti i rastućih nejednakosti u pristupu pobačaju i kontracepciji. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 88-121). FF Press.

Fernández, J. J. i Adamczyk, A. (2025). Dimensions and clusters of abortion legal attitudes: A cross-national analysis of diverse nations. *Social Science Research*, *128*, 103173. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2025.103173

Ferree, M. M., Gamson, W. A., Gerhards, J. i Rucht, D. (2002a). Abortion talk in Germany and the United States: Why rights explanations are wrong. *Contexts*, *1*(2), 27-33.

Ferree, M. M., Gamson, W. A., Gerhards, J. i Rucht, D. (2002b). *Shaping abortion discourse: Democracy and the public sphere in Germany and the United States*. Cambridge University Press.

Gamson, W. A. (1992). *Talking politics*. Cambridge University Press.

G.K. (2016., 23. svibnja). Vice 'Vigilare' Batarelo: Prvo senzibiliziramo javnost, a onda je sve više-manje jasno. *CROL.hr*. https://www.crol.hr/index.php/politika-aktivizam/7782-vice-vigilare-batarelo-prvo-senzibiliziramo-javnost-a-onda-je-sve-vise-manje-jasno.

Hanžek, A. (2025). Mainstreaming conservative ideas through media coverage: A critical discourse analysis of croatian online media reporting on the „Be manly" men's rights movement. *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science*, 25(1), 63–87. https://doi.org/10.22151/politikon.12025.3

Hemmings, C. (2021). Unnatural feelings: The affective life of 'anti-gender'mobilisations. *Radical Philosophy*, *2*.

Hod za život (arhivirana stranica) (2017). https://web.archive.org/web/20170603211944/https://hodzazivot.hr/

Hodžić, A. i Štulhofer, A. (2017). Embryo, teddy bear-centaur and the constitution: Mobilizations against „gender ideology" and sexual permissiveness in Croatia. U D. Paternotte i R. Kuhar (ur.), *Anti-gender campaigns in Europe. Mobilizing against equality* (str. 59-78). Rowman & Littlefield.

International (2024). Rally for Life. https://rallyforlife.net/international/

Ivanuš, Ž. (2020). Studija slučaja 24sata: mjesto edukativnih tema u tabloidnom novinarstvu. *Medijska istraživanja, 26*(1), 109-128. https://doi.org/10.22572/mi.26.1.6

Kalanj, R. (1998). Mijene i konjunkture konzervativizma. *Revija za sociologiju*, *29*(3-4), 195-208.

Kumar, A., Hessini, L. i Mitchell, E. M. (2009). Conceptualising abortion stigma. *Culture, health & Sexuality*, *11*(6), 625-639.

Lambert, V. C., Hackworth, E. E. i Billings, D. L. (2023). Qualitative analysis of anti-abortion discourse used in arguments for a 6-week abortion ban in South Carolina. *Frontiers in Global Women's Health*, *4*, 1124132. https://doi.org/10.3389/fgwh.2023.1124132

Lindekilde, L. (2014). Discourse and frame analysis: In-depth analysis of qualitative data in social movement research. U D. Della Porta (ur.), *Methodological practices in social movement research* (str. 194–227). Oxford University Press.

Lovreković, A. (2026). Zapisano u Ustavu i Knjizi za svaku ženu: historijat prava na pobačaj u Jugoslaviji. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 30-59). FF Press.

Lowe, P. i Page, S.-J. (2019a). 'On the wet side of the womb': The construction of 'mothers' in anti-abortion activism in England and Wales. *European Journal of Women's Studies*, *26*(2), 165-180.

Lowe, P. i Page, S.-J. (2019b). Rights-based claims made by UK anti-abortion activists. *Health and Human Rights*, *21*(2), 133.

Milić, P. i Petričušić, A. (2026). Pravna analiza prekida trudnoće u Republici Hrvatskoj. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 60-86). FF Press.

Munson, Z. W. (2010). *The making of pro-life activists: How social movement mobilization works*. University of Chicago Press.

Newman, N., Ross Arguedas, A., Robertson, C. T., Nielsen, R. K. i Fletcher, R. (2025). *Digital news report 2025*. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2025-06/Digital_News-Report_2025.pdf

Paternotte, D. i Kuhar, R. (2017). „Gender ideology" in movement: Introduction. u D. Paternotte i R. Kuhar (ur.), *Anti-gender campaigns in Europe. Mobilizing against equality* (str. 1-22). Rowman & Littlefield.

Penovic, T. (2024). Exporting the American playbook: The international reach of the US anti-abortion movement. U H. Zagel (ur.) *Reproduction policy in the twenty-tirst century* (str. 19-34). Edward Elgar Publishing.

Popović, H. i Galić, B. (2025). Ideološke razlike u medijskim reprezentacijama pobačaja u Hrvatskoj. *Sociologija*, *67*(2), 260-282.

Pozaić, V. (1995). Poruka enciklike Evangelium vitae. *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, *50*(6), 631-643.

Roberti, A. (2021). „Women deserve better:" The use of the pro-woman frame in anti-abortion policies in US states. *Journal of Women, Politics & Policy*, *42*(3), 207-224.

Rose, M. (2011). Pro-life, pro-woman? Frame extension in the American antiabortion movement. *Journal of Women, Politics & Policy*, *32*(1), 1-27. https://doi.org/10.1080/1554477X.2011.537565

Snow, D. A. i Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance, and participant mobilization. *International Social Movement Research*, *1*.

Šipić, J. (2026). Izjava da je 70 posto žena pobacilo pod pritiskom okoline je manipulativna. *Libela.org*. https://libela.org/genderfacts/izjava-da-je-70-posto-zena-pobacilo-pod-pritiskom-okoline-je-manipulativna/

Tranfić, I. (2024). *For Family, God, and Country. A comparative study of the emergence of anti-gender movements in Southeast Europe* [doktorska disertacija]. Scuola Normale Superiore di Pisa, ProQuest Dissertations & Theses Global.

Tranfić, I. (2025). Between religious nationalism and universal familism: Anti-gender movement values in Croatia and Serbia. U M. van der Tol, S. Johnson, P. Kratochvíl, i Z. Grozdanov (ur.), *The many faces of Christianism: The „Russian world" in Europe* (str. 169-193). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004731899_010

Tranfić, I. i Dergić, V. (2026). Motivacije i strategije hrvatskih antirodnih aktivista protiv pobačaja. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 152-181). FF Press.

Tranfić, I. i Gergorić, M. (2025). Emotions and identities in anti-gender contention: A reinvention of radical-right protest culture. *Javnost-The Public*, *32*(2), 188-206.

Trumpy, A. J. (2014). Woman vs. fetus: Frame transformation and intramovement dynamics in the pro-life movement. *Sociological Spectrum*, *34*(2), 163-184. https://doi.org/10.1080/02732173.2014.878624

Ustavni sud Republike Hrvatske (2017). Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. i Izdvojeno mišljenje (OG 25/2017-564). N*arodne novine* 25/2017

Verloo, M. (2005). Mainstreaming gender equality in Europe: A critical frame analysis approach. *Greek Review of Social Research,* (117), 11-34.

Vučković Juroš, T. (2026). Razgovori o pobačaju u doba antirodnih mobilizacija. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 246-273). FF Press.

Vuckovic Juros, T., Dobrotić, I. i Flego, S. (2020). The rise of the anti-gender movement in Croatia and the 2013 marriage referendum. *Europe-Asia Studies*, *72*(9), 1523-1553. https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1820956

Vučković Juroš, T. i Gergorić, M. (2026). Mobilizing the womb: anti-abortion activism and the institutionalization of the anti-gender movement in Croatia. U R. Kuhar i A. Zaharijević (ur.), *Anti-gender mobilizations in the post-Yugoslav space. Hidden Connection* (str. 27-56). Palgrave.

Ziegler, M. (2015). *After Roe: The lost history of the abortion debate*. Harvard University Press.

Dodatak A: Popis članaka u Narod.hr u kritičnim diskurzivnim trenucima, 2016.–2025.

	Prvi Hod za život u Zagrebu: 21. 5. 2016.
Članak 1:	12. 5. Pridruži se Hodu za život, obitelj i Hrvatsku!
Članak 2:	22. 5. Hod za život: Želimo podizati djecu i obitelj baš ovdje, u Hrvatskoj
Članak 3:	25. 8. Višeslav Franić: 15.000 ljudi se ujedinilo za život i bolju budućnost Hrvatske, a u povorci nikoga od političara
	Hod za život u Zagrebu: 20. 5. 2017.
Članak 4:	10. 5. Hajdi Begović: Javili su nam se građani iz više gradova da i oni žele hodati za život, sljedeća godina je njihova!
Članak 5:	12. 5. Meri Cetinić o Hodu za život: Odazovi se i pokaži svoj stav – da si na strani ljubavi, ljudi i života
Članak 6:	15. 5. I Marijan Ban i Nino Raspudić pozivaju na Hod za život!
Članak 7:	16. 5. Hod za život: Pogledajte video koji otkriva zašto hodati u subotu!
Članak 8:	17. 5. Marija Kunčević: Vidimo se u subotu – zajedno ćemo hodati za temeljno ljudsko pravo svakog čovjeka – život!
Članak 9:	19. 5. I sportaši su hodali za život: To je u doslovnom smislu to – miroljubivi ljudi hodaju kako bi se oni nerođeni imali pravo roditi!
Članak 10:	18. 5. Hajdi Begović i Kristina Bakula: Svi su pozvani u Hod za život!
Članak 11:	20. 5. Uz pjesmu i ples završio Hod za život u Zagrebu: Podrška životu veća nego prošle godine
Članak 12:	21. 5. Ženska mreža Hrvatske traži smjenu Stiera jer je sudjelovao na Hodu za život, a evo kako to objašnjavaju
	Hod za život u Zagrebu: 19. 5. 2018.
Članak 13:	18. 5. Goran Velić: 'Hod za život je moj revolt protiv mantranja da nerođeni nisu ljudska bića'
Članak 14:	20. 5. Begović jasno odgovorila Bijelić u Temi dana: 'Ne znam kakve veze ima fašizam s pravom na život nerođenog djeteta'
	Hod za život u Zagrebu: 25. 5. 2019.
Članak 15:	17. 5. Tvrtko Krpina za Narod.hr: 'Vrijeme je da se pruži zaštita najugroženijoj manjini u Hrvatskoj – nerođenoj djeci!'
Članak 16:	18. 5. Uspješno održane povorke Hod za život u Osijeku i Rijeci uz brojnu podršku
Članak 17:	25. 5. Peti dan: Bijelić se obrušila na Hod za život jer 'čovjek dobiva prava rođenjem, ne začećem', evo što joj je Selak odgovorila
Članak 18:	25. 5. Hod za život, obitelj i Hrvatsku – tisuće i tisuće ljudi slavi život u centru Zagreba
Članak 19	29. 5. Tvrtko Krpina o Hodu za život: 'Kilometarska kolona raspjevanih ljudi zauvijek će ostati u mom najljepšem sjećanju'
Članak 20	31. 5. Marcel Holjevac: Hod za život i marš za mrtvog diktatora

Članak 21:	2. 6. Ivan Miklenić: Upitno je štiti li aktualna državna politika, kao i institucije EU-a ljudski život od začeća do prirodne smrti
Članak 22:	3. 6. Mate Mijić: 'Iz Dalijine logike proizlazi da su nerođena djeca ustaše. Ako je i od nje, previše je'
Članak 23:	3. 6. Stipe Kutleša: Dok je Hod za život slavio život, u Kumrovcu su slavili rođenje jednog od najvećih krvoloka u čovječanstvu
Članak 24:	3. 6. Pogledajte nastup Marka Perkovića Thompsona na Hodu za život u Zagrebu: 'Odlučio sam ovome danu posvetiti nekoliko životnih pjesama'
	Hod za život u Zagrebu 2020.: ODGOĐEN
	Hod za život u Zagrebu: 29. 5. 2021.
Članak 25:	29. 5. Kako su mediji prenijeli Hod za život, a kako su aktivisti prosvjedovali protiv njega?
Članak 26:	31. 5. Bili ste na Hodu za život u Zagrebu? Pronađite svoju fotku!
Članak 27:	8. 6. Hod za život, obitelj i Hrvatsku u Sisku, u subotu, 12.6.2021.
	Hod za život u Zagrebu: 14. 5. 2022.
Članak 28:	8. 5. Pogledajte Hod za život u Varaždinu, Vinkovcima i Slavonskom Brodu – Život je zakon!
Članak 29:	10. 5. Svjedočanstvo obitelji Mlakar: 'Za dvoje djece rekli su nam da nemaju šanse za život, ali mi smo se borili'
Članak 30:	11. 5. Zagreb: Hod za život u subotu 14. 5. 2022. u 11 sati ispred HNK: Život je zakon!
Članak 31:	24. 5. Ploče spremne za prvi Hod za život, pogledajte kako dočekuju sve one koji dolaze u grad
	Hod za život u Zagrebu: 20. 5. 2023.
Članak 32:	10. 5. Pročitajte snažne poruke Stipe i Ane Čelan s Hoda za život u Imotskom
Članak 33:	15. 5. Snažno svjedočanstvo Ivane Bobić Čuline, majke dječaka s Downovim sindromom, s Hoda za život u Zadru
Članak 34:	19. 5. Željka Markić odgovorila Kekin: Pobačaj nije ni ljudsko pravo, ni zdravstvena skrb
Članak 35:	19. 5. Milanović Litre u Saboru razvio zastavu Hoda za život; pročitajte njegov snažan govor
Članak 36:	20. 5. Ne propustite Hod za život u Zagrebu i Vinkovcima; prisjetite se i kako je izgledao prvi Hod 2016.
Članak 37:	20. 5. Željka Markić: Tomašević je odabrao biti gradonačelnik samo svojih istomišljenika
Članak 38:	20. 5. Zagrebački Hod za život: Na tisuće ljudi, nevjerojatna svjedočanstva i snažne poruke – recite DA životu!
Članak 39:	20. 5. Tko je od poznatih bio na Hodu za život u Zagrebu
Članak 40:	20. 5. Hod za život u Zagrebu i Vinkovcima: Očekujemo zakon koji štiti pravo na život nerođenog djeteta
Članak 41:	20. 5. Hod za život u Vinkovcima završio kolom i porukom obitelji Herceg: Želimo Slavoniju i Hrvatsku koja štiti i brani život
Članak 42:	20. 5. Tko su žene koje su se prepriječile Hodu za život? Hvale se da su 400 žena otpratile na pobačaj
Članak 43:	21. 5. Ovako Vinkovci slave život: Prekrasni prizori s Hoda za život u tom slavonskom gradu
Članak 44:	22. 5. Svjedočanstvo majke Ivane koja unatoč pritiscima nije napravila pobačaj, rodila je Roka i nije požalila
Članak 45:	23. 5. Za vas smo izabrali najljepše fotografije s Hoda za život u Zagrebu i Vinkovcima
Članak 46:	23. 5. Burna tribina o pobačaju – Šušak: Živa je i tratinčica; Markić: Vi mislite da ste bili jajna stanica!?
Članak 47:	25. 5. Rijeka ljudi: Fantastični kadrovi u novom spotu Hoda za život u Zagrebu
Članak 48:	27. 5. Profesor iz Škole primijenjene umjetnosti i dizajna 'spašavao' LGBT zastavu od maturanta: Tko je zapravo Alan Vlahov?

Članak 49:	27. 5. Ovako su Zadrani hodali za život: Objavljen spot s predivnim kadrovima
Članak 50:	30. 5. Ne propustite ove subote Hod za život u Varaždinu i po prvi puta u Kninu i Metkoviću
	Hod za život u Zagrebu: 18. 5. 2024.
Članak 51:	10. 5. Ovogodišnji Hod za život najavljuju i jumbo plakati na ulicama gradova
Članak 52:	11. 5. Prvi ovogodišnji Hod za život: Osječani poslali snažne poruke za zaštitu nerođenih
Članak 53:	11. 5. Hod u Osijeku: Ako spasimo i samo jedan život postigli smo mnogo
Članak 54:	14. 5. Hod za život u subotu 18.5. u Zagrebu: Doznajte sve detalje i uključite se!
Članak 55:	18. 5. Jasmina Boras zahvaljuje na daru života: Nismo prihvatili da Ante neće preživjeti
Članak 56:	18. 5. Hod za život u Vinkovcima: Pravo na život je prvo od svih ljudskih prava!
Članak 57:	18. 5. Hod za život u Zagrebu obilježili velik broj ljudi, snažna svjedočanstva, odlična atmosfera...
Članak 58:	18. 5. Hod za život u Zagrebu: Očekujemo zakon koji štiti pravo na život nerođenog djeteta!
Članak 59:	18. 5. Pogledajte poruke koje su poslane na Hodu za život u Zagrebu
Članak 60:	20. 5. Kekin u debati prozvala Hod za život, Bartulica joj odgovorio
Članak 61:	20. 5. Alberta Vrdoljak iz Udruge Betlehem: Među vama su hodale žene koje su tjerali na pobačaj
Članak 62:	21. 5. Uvrede, manipulacije, a u prvom planu – pobačaj: Tko se sve našao na Severininoj tapeti
	Hod za život u Zagrebu: 10. 5. 2025.
Članak 63:	6. 5. Najava jubilarnog Hoda za život u Zagrebu: Pobačaj nikad nije rješenje!
Članak 64:	9. 5. Deset je godina Hoda za život; ovako su izgledali njegovi počeci!
Članak 65:	10. 5. Danas je Hod za život u Zagrebu
Članak 66:	10. 5. Hod za život u Zagrebu: Svako civilizirano društvo treba štititi one najslabije, a toliko dragocjene
Članak 67:	10. 5. Završio je Hod za život u Zagrebu: Srce svakog od nas počelo je kucati 18 dana nakon začeća
Članak 68:	10. 5. Tko je od poznatih lica podržao Hod za život u Zagrebu?
Članak 69:	10. 5. Markić: Uskoro ćemo živjeti u Hrvatskoj koja će zakonom štititi ljudski život
Članak 70:	11. 5. Psihijatar i 'vatrogasac' Vukušić: 'Trnjanski kresovi su Božinovićeva sramota!'
Članak 71:	11. 5. Hod za život u Zagrebu u 85 fenomenalnih fotografija
Članak 72:	12. 5. Bekavac: Postoji bolji put od usmrćivanja bolesnog djeteta
Članak 73:	12. 5. Fotografije s Hoda za život koje možda još niste vidjeli
Članak 74:	14. 5. Obitelj Livaja: Naš Lovre je savršeno nesavršen!

Dodatak B: Popis članaka u mainstream medijskim izvorima u kritičnim diskurzivnim trenucima, 2025.

	Index.hr
Članak 75:	6. 5. Organizatori „Hoda za život": Treba ulagati novac u edukaciju žena o razvoju fetusa
Članak 76:	9. 5. Dalija Orešković: Hodači za život žele ušetati u život drugih, to je problem
Članak 77:	10. 5. Održan „Hod za život". HDZ-ov ginekolog i kandidat Herman: Pobačaj je zlo medicine
Članak 78:	10. 5. Pitali smo hodače bi li zabranili pobačaj silovanim ženama
Članak 79:	10. 5. Željka Markić: Tražimo moderan zakon koji će priznati da život počinje začećem

	24sata
Članak 80:	10. 5. Krenula povorka Hod za život! Stotine ljudi stiglo s balonima i transparentima u Zagreb...
Članak 81:	10. 5. U centru Zagreba krenuo Hod za život, pogledajte fotke: ‚Izaberi život i majku i dijete'
Članak 82:	12. 5. HDZ-ov James Bond korača s ‚hodačima za život' i očajnički se dodvorava klerikalnoj desnici
Članak 83:	17. 5. Hod za život pod geslom: ‚Izaberi život! I majku i dijete!'
	Jutarnji list
Članak 84:	6. 5. Deseti Hod za život u 17 gradova, po prvi puta u Šibeniku i Karlovcu: ‚Izaberi život i majku i dijete'
Članak 85:	9. 5. Sutra je Hod za život i prometni rusvaj. Preusmjerava se čak šest tramvajskih linija i zatvara pola centra
Članak 86:	10. 5. Održan ‚Hod za život', okupljenima se obratio i Mislav Herman: ‚Pobačaj je zlo moderne medicine'
Članak 87:	15. 5. Zagreb Pride odgovorio Hermanu: ‚Želimo ga podsjetiti što je 2021. ne samo podržao, već i potpisao'
Članak 88:	15. 5. U Zagrebu izvjesili zastavu duginih boja, Herman (HDZ) prozvao Tomaševića: Oni su opsjednuti nametanjem svoje ideologije
	Večernji list
Članak 89:	10. 5. Deseti ‚Hod za život' u Zagrebu: Blokiran centar grada, pogledajte transparente
Članak 90:	10. 5. Održan ‚Hod za život', Željka Markić: Život čovjeka počinje začećem
Članak 91:	10. 5. Popularna influencerica posprdno odbrusila ‚Hodu za život': ‚Kako je čudan ovaj pride, sigurno se bore za besplatne uloške'